

E-STUDIJU UN TRADICIONĀLO STUDIJU FORMU PIELIETOJUMA SAMĒRA NOTEIKŠANA 1.KURSA STUDENTU MOTIVĀCIJAS PAAUGSTINĀŠANAI

Applied E-studies and Traditional Studies to Rise the Motivation of 1-st Year University Students

Dace Ratniece

Rīgas Tehniskās universitātes Tālmācības studiju centrs

Sarma Cakula

Vidzemes Augstskola, Latvija

Abstract. *On-line education is quickly becoming a prominent and important piece of the education. There are four types of On-line education: online, web facilitated, blended/hybrid, traditional. Because online type of education is very popular way of communication among universities students and between student and teacher, it would be perfect kind to motivate students, especially in the 1st year, who, apart from reduced study fees, require extra motivation and moral support from educators. The goal of the paper is to research optimal proportion between traditional teaching and using digital technologies influencing on student motivation.*

Keywords: *Digital options, e-studies, quality of education, student motivation, teacher competence, traditional studies.*

Ievads

Introduction

2013.gada vasarā Eiropas Savienības (turpmāk - ES) Augstākās izglītības modernizācijas augsta līmeņa darba nāca klajā ar 16 ieteikumiem pasniegšanas un mācīšanas kvalitātes uzlabošanai augstskolās ES Augstākās izglītības modernizācijas augsta līmeņa darba grupa pasniegšanas un apguves kvalitātes uzlabošanai ieteica arī jauno tehnoloģiju izmantošanu. Kā norādīja vairums aptaujāto nozares pārstāvju, augstākās izglītības iestādēs jau tagad tiek ņemtas vērā studentu atsauksmes par pasniedzēju darbu, piemēram, ar aptauju palīdzību.

Eiropas Komisijas paziņojumā Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai „Izglītības atvēršana – ikvienam paredzētas inovatīvas mācīšanas un mācību apguves metodes, izmantojot jaunās tehnoloģijas un atvērtos izglītības resursus” / COM/2013/0654 final */ uzsvērts, ka šodienas izglītojamie vēlas personalizētāku attieksmi, lielāku sadarbību un labāku saikni starp formālo un neformālo izglītību, ko lielā mērā var īstenot, mācību apguvē izmantojot digitālās tehnoloģijas.*

Pirms pāris gadiem ASV pētnieki veica pētījumus un uz rezultātu pamata

secināja, kā vislabāk veidot uz digitālo tehnoloģijām balstītu mācību vidi (Kim, 2009). Metodes, kurās integrē digitālo tehnoloģiju, var būt ļoti atšķirīgas atkarībā no pieejamo tehnoloģiju veidiem, izglītojamo vēlmēm, studiju vajadzībām un akadēmisko pētījumu mērķiem.

Lai nodrošinātu iespēju ikvienam Latvijā dzīvojošajam izmantot informācijas un komunikācijas tehnoloģiju sniegtās iespējas, 2013. gadā tika pieņemtas „Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam” (apstiprinātas ar MK 2013.gada 14.oktobra rīkojumu Nr.468). Šī mērķa sasniegšanai paredzēts sekmēt informācijas komunikāciju tehnoloģiju izglītību un e-prasmes, kas atbilst šo pamatnostādņu ietvaram.

Pētījuma mērķis – noskaidrot digitālo tehnoloģiju izmantošanas un tradicionālo studiju formu optimālo samēru 1.kursa studentu motivācijas paaugstināšanai.

Pētījuma metodes – divu akadēmisko gadu (2013./2014.un 2014./2015.) laikā 1. kursa studentu mācību kursa „Komercedarbība (Tālmācības e-kurss)” lekciju un šī kursa nobeiguma eksāmena ietvaros iegūti empīriskie dati ar šādu metožu pielietojumu:

- pētījuma autores izstrādātā aptauja par kursa „Komercedarbība (Tālmācības e-kurss)” vērtējumu;
- psihologa M.Lušera krāsu tests, kas pamatojas uz projektīvo metodi indivīda psihoemocionālā stāvokļa diagnosticēšanai;
- riska gatavības pakāpes noteikšana atbilstoši Šūberta metodei,
- veiksmes motivācijas noteikšana pēc T.Elersa metodes;
- neveiksmju nepieļaušanas motivācijas noteikšana atbilstoši T.Elersa metodei.

Praktiskā pētījuma metode un rezultāti *Practical evaluation method and results*

Tradicionālajās studijās vērojama studentu motivācijas strauja krišanās. Apkopotie testa rezultāti semestra laikā liecina, ka 1.kursa studentiem ir nepieciešams attiecīgs pedagoģiskais atbalsts mācību motivācijas uzlabošanā, samērojot tradicionālo un e-studiju formu apjomu, lai studenti tās varētu pielāgot atbilstoši savam attiecīgā brīža psihoemocionālajam stāvoklim. Motivācijas līmenis virs 14, kas ir jau kritiska robeža panākumu testā uzsākot kursu, ir tikai 13%, kamēr jau otrajā testēšanas reizē tas sasniedz 24%, kā arī kopējais studentu skaits ir krities no 132 uz 92. Semestra nobeigumā studentu skaits jau ir krities līdz 79, kas nozīmē, ka jau aptuveni puse no studentiem, kas uzsākuši studijas, tās vairs neturpina.

Divu akadēmisko gadu laikā autore kā Rīgas Tehniskās universitātes profesora A.Kapenieka asistente iesaistījās A.Kapenieka sniegtā mācību kursa „Komercedarbība (Tālmācības e-kurss)” lekciju satura papildināšanā, iepazīstinot Telekomunikāciju specialitātes, Elektronikas specialitātes, Transporta

datortvadības, informācijas un elektroniskās sistēmas specialitātes 1.kursa studentus ar sava pētījuma „Sociālo mikrobloku pielietojuma iespējas nenodarbināto un no izglītības izkritušo jauniešu motivēšanai un iesaistei tālmācībā” mērķi un uzdevumiem. Autore RTU ORTUS e-mācību vidē veica mācību kursa „Komercedarbība (Tālmācības e-kurss)” ietvaros uzdoto divu patstāvīgo darbu – „Biznesa ideju meklējumi internetā” un „Sava biznesa ideja” – novērtējumu e-mācību vidē, papildinot ar komentāriem, lai palīdzētu, atbalstītu un motivētu studentus pilnvērtīgāk sagatavot biznesa plānus mācību kursa noslēguma eksāmenam semestra nobeigumā. Katra izvērtētā mājasdarba komentāra saturu autore gatavoja atbilstoši kontentanalīzei, novērtējot to, kā students mājasdarba gatavošanā ir ievērojis pasniedzēja noteiktos septiņus biznesa plāna izveides kritērijus: 1) idejas aktualitāte jeb dzīvotspēja; 2) tehnoloģiskais risinājums jeb kā to realizēs; 3) mārketinga – preces vai pakalpojuma virzīšana tirgū; 4) konkurence; 5) finansiālais nodrošinājums 6) uzņēmuma spēja realizēt ideju; 7) iespējamie riski (Ratniece, 2014).

Autores komentāri tika veidoti ar pozitīvu, atbalstošu un motivējošu attieksmi pret katra studenta mājās paveikto darbu, lai viņiem, semestra nobeigumā, gatavojoties eksāmenam, nezustu apņēmība apliecināt sevi ar laba biznesa plāna prezentāciju.

Lai secinātu, vai un kādi ir traucējošie faktori studentu izglītības turpināšanā, pirmā semestra vidū autore veica iepriekš minēto 1.kursa studentu testēšanu, pielietojot Šveices psihologa M.Lušera krāsu testu, kas pamatojas uz projektīvo metodi indivīda psihoemocionālā stāvokļa diagnosticēšanai (Nikiforovs, 2008).

Analizējot katras krāsas pozīcijas krāsu rindu, varēja noteikt cilvēka mērķus un centienus, bet pēc pēdējām – viņa apspiestās vajadzības un impulsus. Pēc RTU studentu krāsu testa datu analīzes rezultātiem bija secināms, ka 1.kursa studentu motivācijas paaugstināšanas noteikšanas nolūkam būtu jāpielieto vēl kāda pētnieciska metode un salīdzināmu datu ieguve būtu iespējama vairākas reizes semestrī. Tādējādi no 2014./2015. akadēmiskā gada sākuma līdz 1.semestra beigām tika izmantotas digitālās iespējas: minētā mācību kursa MOODLE vidē tika ievadīts motivācijas līmeņa noteikšanas tests, kas sastāv no trim daļām:

- 1) riska gatavības pakāpes noteikšana atbilstoši Šūberta metodei;
- 2) veiksmes motivācijas noteikšana pēc T.Elersa metodes;
- 3) neveiksmju nepieļaušanas motivācijas noteikšana atbilstoši T.Elersa metodei.

2013./2014. un 2014./2015. akadēmiskā gada janvārī autore RTU ziemas eksāmenu sesijas laikā piedalījās 1.kursa studentu eksāmenā „Komercedarbība (Tālmācības e-kurss)”. Tika vērtēti studentu sagatavotie biznesa plāni un prezentēšanas prasmes. Eksāmena laikā atbilstoši autores uzaicinājumam studenti brīvprātīgi piedalījās aptaujā, rakstiski atbildot uz 4 galvenajiem jautājumiem un sniedzot nelielas ziņas par sevi:

- *Kursā iegūto atziņu vērtējums profesionālās darbības kontekstā, novērtējot to kā zemu (ar 1-3 ballēm), vidēju (ar 4-7 ballēm) vai augstu (ar 8-10 ballēm), kā arī papildinot ar komentāru.*
- *Kursa laikā pielietoto studiju formu efektivitātes vērtējums 10 ballu sistēmā, papildinot ar komentāru.*
- *E-studiju vēlamais samērs, norādot proporciju starp tradicionālajām studiju formām un e-studiju formām, kā arī papildinot ar komentāru.*
- *Trīs galvenās pasniedzēja kompetences, papildinot ar komentāru.*

2013./2014. akadēmiskā gada eksāmena laikā tika izsniegtas 107 anketas, bet 2014./2015. akadēmiskā gada laikā – 79 anketas, kuras aizpildīja visi respondenti. Kaut arī dažās aizpildītajās anketās atsevišķas ailes tika atstātas tukšas, tas netraucēja analizēt saņemtos datus un iegūt secinājumus attiecībā uz kopējo vērtējumu par mācību kursa saturu. 1., 2., 3. un 4. tabulā ietverts studentu vērtējums par kursa „Komercdarbība (Tālmācības e-kurss) satura lietderību:

1.tabula. Mācību kursā „Komercdarbība (Tālmācības e-kurss)” iegūto atziņu vērtējums 10 ballu sistēmā (2013./2014.) (Ratniece, 2014)

Table 1. Business Training Course (Distance Learning e-course) Evaluation (2013/2014) (Ratniece, 2014)

Nr.p. k.	Studentu grupa	Studentu skaits	Zems vērtējums			Vidējs vērtējums				Augsts vērtējums		
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	REB C01	11			1			1	7	3	2	1
2.	REB C02	12							6	6		
3.	REB C03	14								12	3	
4.	REB C04	11					3	4		3	1	
5.	REB C05	7								7		
6.	REB C06	8						1	2	5		
7.	REB C07	15							6	5	3	1
8.	REB J01	10							3	5	1	1
9.	REB J02	8					1		2	1	2	2
10.	REB J03	7					1	2	2	2		
11.	REB Y0	4						1		3		
Kopā		107			1		5	9	24	52	12	5

Tabulās atspoguļotie rezultāti liecina par augsta novērtējuma pārsvaru. Pirmajā studiju gadā 64% studentu devuši augstu novērtējumu un 35% vidēju. Otrajā studiju gadā augstu vērtējumu devuši jau 71% studentu un neviens nav devis zemu vērtējumu. Savos komentāros studenti ir ierakstījuši daudz pozitīvu atziņu.

2.tabula. Mācību kursā „Komercedarbība (Tālmācības e-kurss)” iegūto atziņu vērtējums 10 ballu sistēmā (2014./2015.)

Table 2. Business Training Course (Distance Learning e-course) Evaluation (2014/2015)

Nr.p. k.	Studentu grupa	Studentu skaits	Zems vērtējums			Vidējs vērtējums				Augsts vērtējums		
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	REB C01	11					1		1	3	5	4
2.	REB C02	6								3	3	
3.	REB C03	14						1	3	3	6	1
4.	REB C04	9							3	4	2	
5.	REB C05	12							4	5	2	
6.	REB C06	6						1	2	1	2	
8.	REB J01	12					1	1	4	3		3
9.	REB J02	9								3	5	1
Kopā		79					2	3	17	25	25	5

Daudzu respondentu atbildes liecina par mācību kursa veiksmīgu apguvi, objektīvi un paškritiski novērtētas kursā iegūtās prasmes un zināšanas biznesa plāna izveidē. Vairākos komentāros respondenti uzsver lekcijās pastāvošo draudzīgo gaisotni, pasniedzēja vispusīgās zināšanām, pozitīvo attieksmi, atsaucību, interesanto stāstījumu, prezentācijas prasmju apguvi, izglītības motivācijas paaugstināšanu. 3. un 4. tabulā attiecībā uz pielietoto studiju formu efektivitāti atspoguļojas studentu atbalsts gan tradicionālajām studiju formām, gan arī e-studijām.

3.tabula. Studentu vērtējums par mācību kursa Komercedarbība (Tālmācības kurss) laikā pielietoto studiju formu efektivitāti 2013./2014. (Ratniece, 2014)

Table 3. Student evaluation of the course Business (Distance learning course) during the study assessing the effectiveness of the form 2013/2014 (Ratniece, 2014)

Studiju forma	Zems vērtējums			Vidējs vērtējums				Augsts vērtējums		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Lekcija				3	6	16	34	29	11	6
Diskusija			2	3	5	13	18	35	21	8
Mājas darbu izpilde un ievietošana ORTUS sistēmā			1		7	11	19	35	15	17
Pasniedzēja komentāri ORTUS sistēmā			1	2	7	12	15	33	17	18
e-portfolio lietderība	9	5	6	3	10	16	26	16	10	4

4.tabula. Studentu vērtējums par mācību kursa Komercedarbība (Tālmācības kurss) laikā pielietoto studiju formu efektivitāti 2014./2015.
Table 4. Student evaluation of the course Business (Distance learning course) during the study assessing the effectiveness of the form 2014/2015

Studiju forma	Zems vērtējums			Vidējs vērtējums				Augsts vērtējums		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Lekcija	1	1	2	1	1	10	25	18	12	8
Diskusija		1	1	1	1	3	13	24	18	17
Mājas darbu izpilde un ievietošana ORTUS sistēmā			1	3	4	5	15	20	15	16
Pasniedzēja komentāri ORTUS sistēmā	1		1	2	4	4	9	14	12	31
e-portfolio lietderība	1	2				4	17	24	12	19

Respondenti ļoti pārdomāti vērtē abu studiju formu veidu negatīvos un pozitīvos aspektus, tā kā mācību kursa apguves laikā personīgi izjutuši, kāpēc zināšanu apguve nepieciešama tiešajā saskarsmē, un kādās situācijās izmantojamas e-studiju iespējas. To respondenti atspoguļojuši aptaujas veidlapas komentāros attiecībā uz e-studiju samēru: kā ieteicamo proporciju piedāvā 57% tradicionālās un 43% digitālās studijas.

2013./2014. adēmiskā gada studentu daži viedokļi:

„E-studijas šobrīd vēl nevar aizstāt tradicionālās studijas, bet tās var būt labs palīg līdzeklis mācībām.”

„E-studijām jābūt pieejamām visos priekšmetos, jo tas ir ļoti ērti.”

„E-studiju forma ir labāka, ērtāka un palīdz labāk apgūt mācību vielu.”

„Uzskatu, ka tradicionālās studiju formas ir daudz efektīvākas, jo mācības internetā var cilvēku viegli iztraucēt.”

„Mūsdienās tehnoloģijas strauji attīstās, tāpēc mums jāiet soli pa priekšu.”

„E-studijas paņēma daudz laika mājasdarbu pildīšanai, bet varēju mācīties un atpūsties jebkurā laikā.”

Līdzīgu proporciju tradicionālām studijām 55% un digitālām 45% izvēlētos arī 2014./2015. akadēmiskā gada studenti. Daži viedokļi:

“Tradicionālās studiju formas sāk novecot, un ir nepieciešamas pārmaiņas. E-studiju formās darboties ir interesantāk. E-studiju formas pielieto par maz.”

“E-studijas ir ērtas, tomēr cilvēki ikdienā datorus un internetu izmanto par daudz.”

“Pietiekami labi un inovatīvi varēju izlasīt visu e-vidē.”

“E-studijus ļauj bez ierobežojumiem skatīt studiju materiālu, bet tiešs kontakts ar pasniedzējiem sniedz svarīgu ieskatu niansēs.”

“Katram jāpielāgojas abām mācību formām. Tradicionālajās studijās labāk un interesantāk uztvert informāciju, e-studijas veicina patstāvību.”

2013./2014. un 2014./2015. akadēmiskā gada studenti līdzīgi norāda, ka e-studijām un tradicionālajām studiju formām ir jābūt līdzsvarā, jo e-studijas sniedz lielas priekšrocības mācīties jebkurā vietā un laikā, bet veiksmīga studiju procesa norisei un kvalitatīvas izglītības saņemšanā liela nozīme tomēr ir pasniedzēja darbam. Abu akadēmisko gadu studentu vērtējums attiecībā uz pasniedzēja trim galvenajām kompetencēm pārsvarā ir šāds:

- gudrs, ar zināšanām ekonomikā, spēju vadīt diskusijas, spēju ieinteresēt, spēju sagatavot mācību plānu, ar vispusīgu dažādu jomu izpratni, sava priekšmeta pasniegšanu ar interesi u.tml.;
- pretimnākošs, saprātīgs, labs kontakts ar studentiem, atsaucīgs, komunikabls, prasīgs, atbilstošs savu zināšanu augstumiem, saprotošs, ar spēju ieklausīties, motivēt u.tml.

Respondentu lielākā daļa pirmo starp trijām galvenajām pedagoga kompetencēm norāda pasniedzēja pozitīvās rakstura īpašības, kas liecina par nepieciešamību mācību procesā veidot pozitīvu saskarsmi. Tikai pēc tam, kā nākamās pasniedzēja kompetences, pārsvarā tiek minētas profesionālās īpašības un pieredze.

Secinājumi *Conclusions*

- Atbilstoši studentu sniegtajam vērtējumam ir secināms, ka zināšanu apguve nepieciešama gan tiešajā saskarsmē, gan arī attiecīgās situācijās pielietojot e-studiju iespējas.
- Šodienas izglītojamie vēlas personalizētāku attieksmi, lielāku sadarbību un labāku saikni starp studentu un pasniedzēju, ko lielā mērā var īstenot, mācību apgūvē izmantojot digitālās tehnoloģijas.
- Augstākās izglītības iestādēm jāņem vērā studentu atsauksmes, ja tas varētu palīdzēt laicīgi konstatēt problēmas mācību un apguves vidē un ātrāk un efektīvāk šo vidi uzlabot.
- Augstskolu pirmā kursa studentiem ieteicama motivācijas riska gatavības pakāpes noteikšana, lai varētu prognozēt pedagoģiskā atbalsta sniegšanu, samērotu tradicionālo un e-studiju formu apjomu.
- Augstskolās ir jāpielieto tradicionālās studiju formas un e-studijas.

Summary

The study aim - to find the e-learning and conventional learning as the optimal ratio for 1st year students to increase motivation.

Research methods – during two academic years (2013/2014th and 2014/2015th.) the first year students of the course „Entrepreneurship (Distance Learning e-course)” were tested about quality of this course using different research methods. Students had been tested by:

- survey about the course on „Entrepreneurship (Distance Learning e-course)” assessment;
- psychologist M.Lusher color test, based on the method of projection individual's

emotional state of the diagnosis;

- the degree of risk appetite according to Schubert's method of success;
- motivation after T.Elersa methods, failure avoidance motivation in correlation with T.Elersa method;
- Survey about optimal proportion between traditional and e-learning studies.

Paper contains analyses of these results.

Literatūra **References**

- Kim, H. Y. (2009). A review of “interactive literacy education”: Facilitating literacy environments through technology. *Language and Education*, 23(3), 287-290. Skatīts 19.03.2015.
http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13562517.2010.524922#.UynHUfnV_k
- Ņikiforovs, O. (2008). *Sociālā psiholoģija: Mācību kursa programma*. Baltijas Starptautiskā akadēmija. Rīga. Skatīts 21.03.2015. <http://www.bsa.edu.lv/lang/lat/raspisanie.htm>
- Prograsa ziņojums par Latvijas nacionālās reformu programmas „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā īstenošanu”* (2013), Rīga, 57.-57.lpp. Skatīts 19.03.2015.
http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2013_latvia_lv.pdf
- Ratniece, D. (2014). Digital options for 1st year university student education support and enhance motivation. In: *Society, Integration, Education: Proceedings of the International Scientific Conference May 23th – 24th, 2014, II*, Rēzekne, p. 343-355.
- Ratniece, D. (2013). Sabiedriskā mikrobloga TWITTER pielietojuma iespējas nenodarbināto un no izglītības vai apmācībām izkritušo jauniešu motivēšanai un iesaistei tālmācībā. *Sabiedrība, integrācija, izglītība. Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli, 2013.g. 24.-25.maijā, 2.d.*. Rēzekne: RA izdevniecība, 449.-464.lpp.